

Over de drempel

---

*Toegang tot bibliotheken
voor mensen met een
handicap*

Checklist

(vereniging)
> openbare
bibliotheken<

Inhoudsopgave

4	Voorwoord
5	Fysieke toegang
5	De omgeving van de bibliotheek
5	De ingang van de bibliotheek
5	Toegang tot materialen en diensten
6	- De fysieke ruimte
6	- Toiletten
6	- Uitleenbalie
6	- Informatiebalie
6	- Jeugdafdeling
6	- Afdeling voor mensen met handicaps op het gebied van lezen, horen en andere handicaps
8	Materiaaltypen
8	Speciale materialen voor mensen met een handicap
8	Computers
9	Dienstverlening en communicatie
9	Scholing van medewerkers
9	Speciale diensten voor gehandicapte klanten
9	Informatievoorziening voor gehandicapte klanten
9	- mensen met een visuele handicap
9	- mensen met een auditieve handicap
10	- mensen met leesproblemen
10	- mensen met een functiebeperking
10	- mensen met een verstandelijke handicap
10	- Informatie voor gehandicapte gebruikers: vereiste materiaaltypen (tabel)
10	- hoe kan informatie begrijpelijk worden gemaakt
10	- website
11	Samenwerking met gehandicapten en hun organisaties
12	Overige informatiebronnen
12	IFLA Richtlijnen
12	Websites
15	Vakliteratuur
16	Tijdschriftartikelen
17	Folders
17	Materialen
17	(Gehandicapten) Organisaties

Voorwoord

Toegang voor iedereen in elke bibliotheek

In veel landen is de toegang tot de bibliotheek voor mensen met een handicap nog niet beschikbaar of wordt dit zelfs niet voorbereid. Om gelijkwaardige kansen te bieden aan alle bibliotheekgebruikers is het noodzakelijk vanuit het perspectief van deze gebruikersgroepen te kijken naar zowel de fysieke staat van bibliotheekgebouwen als naar de dienstverlening en activiteiten van bibliotheken.

Deze checklist - ontwikkeld door de IFLA Standing Committee of Libraries Serving Disadvantaged Persons (LSDP) - is bedoeld als een praktisch hulpmiddel voor alle bibliotheken (openbare, universiteits-, school- en speciale bibliotheken) om

- 1 bestaande niveaus van toegankelijkheid van gebouwen, diensten, materialen en activiteiten te beoordelen, en*
- 2 toegankelijkheid waar nodig te verbeteren.*

De behoefte aan toegankelijkheid voor bibliotheekpersoneel valt buiten de reikwijdte van dit rapport.

Om een bibliotheek toegankelijk te maken is veelal geld nodig. Veel verbeteringen kunnen echter al voor weinig geld gerealiseerd worden - of zelfs zonder enige kosten. De oplossing kan vaak gevonden worden in een veranderde houding van de medewerkers en een nieuwe manier van denken.

Wij raden aan om vertegenwoordigers van gehandicaptenorganisaties te betrekken in het beoordelingsproces. De inbreng van deze mensen, samen met de bevindingen op basis van de checklist levert een schat aan informatie op, zowel voor direct realiseerbare verbeteringen als voor plannen voor de toekomst.

Omdat bibliotheken en gebouwen over de wereld onderling veel verschillen, zijn in deze checklist geen kwantitatieve maatregelen opgenomen. Onze aanbeveling is dat de bibliotheek de wet- en regelgeving uit het eigen land toepast of test met de eigen gehandicapte gebruikers.

Veranderingen gaan vaak langzaam, maar het leidende principe bij de beoordeling van bestaande gebouwen of diensten of bij het plannen van nieuwe is: gelijke toegang voor iedereen, ongeacht de aard van de handicap.

Vergeet niet dat het uw verantwoordelijkheid is ervoor te zorgen dat mensen met een handicap zich welkom voelen in de bibliotheek.

Birgitta Irvall & Gyda Skat Nielsen

Fysieke toegang

Iedereen moet in staat zijn om de bibliotheken in een land te gebruiken. De omgeving van de bibliotheek, de ingang, toiletten, trappen, liften en speciale ruimten dienen toegankelijk te zijn voor mensen met verschillende soorten handicaps. Iemand in een rolstoel moet alle afdelingen kunnen bereiken; iemand met een visuele handicap moet in staat zijn met een stok of een geleidehond de weg te vinden zonder overal tegen aan te botsen. Een dove moet kunnen communiceren met het personeel. Iemand met een verstandelijke handicap moet makkelijk boeken en andere materialen kunnen vinden. Iemand met dyslexie of een andere leeshandicap moet zijn of haar weg kunnen vinden.

De omgeving van de bibliotheek

De locatie van de bibliotheek, de weg naar het gebouw en de entree van de bibliotheek moet makkelijk en veilig zijn voor mensen met een handicap. Als de hoofdingang niet toegankelijk gemaakt kan worden, moet voorzien worden in een alternatieve toegankelijke ingang, uitgerust met een automatische deuropener, een hellingbaan en een telefoon.

- Voldoende parkeerplaatsen met het internationale symbool voor gehandicapten;
- Parkeerruimte dicht bij de bibliotheek;
- Heldere en makkelijk te lezen richtingaanduidingen;
- Obstakelvrije en goed verlichte paden naar de ingang;
- Gladde, antislip vloerbedekking bij de ingang met een hard oppervlak;
- Indien nodig, een antislip en niet te steile hellingbaan met leuning bij de trap;
- Leuning aan beide zijden van een hellingbaan;
- Deurtelefoon, bruikbaar voor dove gebruikers;
- Een geleide-lijn vanaf de openbaar vervoershalte en een klanktegel bij de ingang.

De ingang van de bibliotheek

Iemand in een rolstoel, met stokken of een rollator moet door de deur kunnen en langs de beveiligingspoortjes. Een blinde klant met een stok of een geleidehond moet binnen kunnen komen zonder obstakels tegen te komen.

- Voldoende ruimte voor de deur zodat een rolstoel kan keren;
- Entree breed genoeg voor een rolstoel, minstens 90 cm breed;
- Automatische deuropener bereikbaar voor een rolstoelgebruiker, op een hoogte tussen de 90 en 110 cm;
- Geen drempels - voor makkelijke toegang met rolstoel;
- Glazen deuren gemarkeerd ter waarschuwing voor mensen met een visuele handicap;
- Beveiligingspoortjes breed genoeg om een rolstoel/rollator of ander loophulpmiddel door te laten;
- Trappen en afstapjes aangegeven met contrasterende kleuren;
- Pictogrammen die de route naar de liften aangeven;
- Goedverlichte liften met knoppen en teksten in braille en spraak;
- Liftknoppen bereikbaar vanuit een rolstoel.

Toegang tot materialen en diensten

Alle onderdelen van de bibliotheek moeten toegankelijk zijn. De ruimte moet logisch ingedeeld zijn met heldere bewegwijzering en een plattegrond dicht bij de ingang. Balies moeten dicht bij de ingang zijn gesitueerd. Rolstoelen moeten overal in de bibliotheek kunnen komen. Als er meer dan één verdieping is, moet er een lift of een hellingbaan zijn voor rolstoelen. Er mogen geen drempels zijn en alle deuren moeten voorzien zijn van automatische openers. De boekenplanken

zijn bij voorkeur bereikbaar vanuit een rolstoel. Een aantal tafels en computers dient te zijn aangepast voor gebruik door mensen in een rolstoel. Er dient minimaal één invalidentoilet aanwezig te zijn.

De fysieke ruimte

- Duidelijke en makkelijk te lezen bewegwijzering met pictogrammen;
- Boekenplanken toegankelijk vanuit een rolstoel;
- Tafels om aan te lezen of voor computergebruik van verschillende hoogte verspreid door de bibliotheek;
- Stoelen met stevige armleuningen;
- Obstakelvrije paden tussen de kasten, minstens 90 cm breed;
- Zichtbaar en hoorbaar brandalarm;
- Personeel dat getraind is om in noodgevallen de klanten te helpen.

Toiletten

De bibliotheek dient minimaal over één invalidentoilet te beschikken met:

- Duidelijke bewegwijzering met pictogram naar de locatie van het toilet;
- Een deur die breed genoeg is om een rolstoel door te laten en met voldoende ruimte om te draaien;
- Genoeg ruimte voor een rolstoel om naast de toiletpot te manoeuvreren;
- Toilet met steunen en een doorspoelknop bereikbaar voor rolstoelgebruikers;
- Alarmknop bereikbaar vanuit een rolstoel;
- Wasbak, spiegel op de juiste hoogte.

Uitleenbalie

- Verstelbare balie;
- Ringleiding voor slechthorenden;
- Stoelen voor oudere en gehandicapte klanten;
- Toegankelijke zelfbediening van uitleenterminals.

Informatiebalie

- Verstelbare balie;
- Een oproepsysteem voor wachtenden;
- Geschikte stoelen voor oudere en gehandicapte bezoekers;
- Ringleiding voor slechthorenden.

Jeugdafdeling

- Duidelijke bewegwijzering met pictogrammen naar de jeugdafdeling;
- Een gekleurde (geel voor optimale zichtbaarheid) tastbare lijn naar de jeugdafdeling;
- Obstakelvrije paden tussen de kasten;
- Beschikbaarheid van luisterboeken en andere speciale materialen;
- Computers beschikbaar voor kinderen met een handicap;
- Boekenplanken en prentenboekenbakken toegankelijk vanuit een rolstoel.

Afdeling voor mensen met handicaps op het gebied van lezen, horen en andere handicaps

Klanten met leesproblemen hebben in de bibliotheek behoefte aan specifieke aandacht. Het bibliotheekpersoneel dient bekend te zijn met diverse handicaps en met de beste manier om de betrokken mensen van dienst te zijn. Materialen voor mensen met een leeshandicap moeten makkelijk te vinden zijn. Deze materialen kunnen bestaan uit luisterboeken op CD en op DAISY CD-ROM, Makkelijk Lezen boeken, brailleboeken, en Grote Letter boeken. In sommige landen worden deze door commerciële uitgeverij gepubliceerd, in andere landen door de Blindenbibliotheek.

- Een centraal gesitueerde afdeling met luisterboeken en andere materialen voor mensen met een leeshandicap;
- Een gekleurde (geel voor optimale zichtbaarheid) tastbare lijn die naar deze speciale afdeling leidt;
- Duidelijke bewegwijzering;
- Comfortabele leeshoek met heldere verlichting om bij te lezen;
- Een CD-speler, DAISY-speler¹ en andere apparatuur om de audiovisuele collectie te complementeren;
- Handloep, beeldschermloep, elektronische leesapparatuur of video-apparatuur;
- Computers met schermaanpassingen en software specifiek bedoeld voor mensen met leesproblemen of een verstandelijke handicap.

¹ DAISY (digital accessible information system) is een speciaal ontwikkeld digitaal systeem voor gesproken boeken met zoekstructuur, in gebruik bij vele blindenbibliotheeken.

Materiaaltypen

Alle bibliotheekmaterialen zijn in het ideale geval beschikbaar voor alle klanten. Er zijn verschillende manieren om dit doel te bereiken. Bibliotheken dienen daar toe te investeren in luisterboeken, video/DVD boeken met ondertiteling en/of gebarentaal, braille boeken, toegankelijke e-boeken, Makkelijk Lezen boeken of andere, niet-gedrukte materialen. Medewerkers van de bibliotheek dienen bekend te zijn met de wijze waarop deze materialen geleend kunnen worden van andere bibliotheken, inclusief de blindenbibliotheek. De volgende materialen zijn bruikbaar voor mensen met een handicap:

Speciale materialen voor mensen met een handicap

- Luisterboeken, gesproken dagbladen en gesproken tijdschriften op CD en op DAISY-CDROM;
- Boeken in Grote Letter;
- Makkelijk Lezen boeken;
- Braille boeken;
- Video/DVD boeken met ondertiteling of gebarentaal;
- E-boeken;
- Kijk- en voelboeken.

Computers

Computers voor gebruik door het publiek moeten makkelijk toegankelijk zijn. Zowel voor de computers als de speciale aanpassingen moet snelle en betrouwbare technische back-up beschikbaar zijn. Het personeel moet in staat zijn ter plaatse advies te geven. Landelijke en plaatselijke belangenverenigingen en steunorganisaties kunnen informatie verschaffen over de manier waarop computers toegankelijk gemaakt kunnen worden. Uitgebreide informatie is verkrijgbaar via de volgende websites:

- <http://www.w3c.org/wai>
  - <http://bobby.watchfire.com>
  - <http://www.drempelweg.nl>
  - <http://www.accessibility.nl>
  - <http://www.dedicon.nl> (voorheen: <http://www.fnb.nl>)
  - <http://www.bibliotheek.nl>
  - <http://www.leeshandicaps.nl> (vanaf begin 2007)
- Specifieke computer werkplekken aangepast voor mensen in een rolstoel;
  - Aangepaste toetsenborden en/of muizen voor gebruikers met een motorische stoornis;
  - Specifieke computers met scherm-oplees-software, vergrotingssoftware en spraakherkenning;
  - Specifieke computers uitgerust met spellingssoftware en andere instructie-software voor mensen met dyslexie;
  - Technische assistentie voor computers, zo mogelijk ter plaatse;
  - Personeel dat in staat is de klanten te helpen bij het gebruik van de computers.

Dienstverlening en communicatie

Het toegankelijk maken van de bibliotheek voor mensen met een handicap houdt ook in het organiseren van diensten en activiteiten die tegemoet komen aan de behoeften van deze gebruikersgroepen. Communicatie tussen medewerkers en klanten moet helder en duidelijk zijn. Het is belangrijk om alle klanten een gevoel te geven welkom te zijn, zodat ze terug blijven komen. Voor bibliotheekpersoneel is het belangrijk te weten dat mensen met een handicap niet alleen fysieke, maar ook psychologische barrières moeten overwinnen om naar de bibliotheek te komen en hun wensen te formuleren.

Scholing van medewerkers

De toegankelijkheid van de bibliotheek moet een duidelijke gedefinieerde directie-verantwoordelijkheid zijn. Een specifieke medewerker moet tot taak hebben als contactpersoon te fungeren voor gehandicapten- en steunorganisaties. Het is daarnaast echter belangrijk dat alle medewerkers bekend zijn met de diverse soorten handicaps en de beste manieren waarop iemand geholpen kan worden. Personeel moet ook direct met de klant communiceren en niet via een zorgverlener. Voorbeelden van zinvolle trainingsactiviteiten zijn:

- Nodig mensen met een handicap uit voor personeelsbijeenkomsten om over hun ervaringen als bibliotheekgebruiker te praten;
- Informeer de medewerkers regelmatig, via e-mail of anderszins, over bibliotheekdiensten voor specifieke groepen gehandicapten;
- Zorg dat informatie over de dienstverlening aan specifieke doelgroepen onderdeel is van het inwerk/introductieprogramma voor nieuwe medewerkers.

Speciale diensten voor gehandicapte klanten

- Thuisbezorging voor mensen die niet naar de bibliotheek kunnen komen;
- Activiteiten voor mensen in zorginstellingen;
- Voorleesservice voor mensen met leesproblemen, bijvoorbeeld korte teksten, brieven, instructies, artikelen op tape of CD, of het scannen van teksten zodat ze gelezen kunnen worden op een PC met schermopleessoftware;
- Regelmatige spreekuren voor mensen met een leesprobleem.

Informatievoorziening voor gehandicapte klanten

Voor mensen met specifieke behoeften is het van belang dat de bibliotheek rondleidingen aanbiedt, zowel voor groepen als individuen. Van deze klanten kunnen er velen moeite hebben om informatie over de bibliotheek te lezen. Informatie over het gebruik, dienstverlening, materialen en activiteiten moet daarom beschikbaar zijn in de volgende alternatieve formats; afhankelijk van wat in het betrokken land veel gebruikt wordt:

Voor mensen met een visuele handicap

- Informatie in Grote Letter;
- Informatie op CD/DVD, of DAISY;
- Informatie in braille;
- Informatie op de toegankelijke website van de bibliotheek.

Voor mensen met een auditieve handicap

- Informatie via video's met ondertiteling of gebarentaal;
- Informatie via teksttelefoon en/of e-mail;
- Informatie op de toegankelijke website van de bibliotheek (gesproken informatie moet ook beschikbaar zijn als tekst);
- Eenvoudige teksten voor mensen die doof geboren zijn of doof geworden voordat taalvaardigheid verworven kon worden.

Voor mensen met leesproblemen (dyslexie of zwakke lezers)

- Informatie met eenvoudig taalgebruik;
- Informatie op videotape, CD/DVD, of in DAISY format;
- Informatie op de toegankelijke website van de bibliotheek;

Voor mensen met een functiebeperking

- Informatie op videotape, CD/DVD, of DAISY format;
- Informatie op de toegankelijke website van de bibliotheek.

Voor mensen met een verstandelijke handicap

- Informatie met eenvoudig taalgebruik;
- Informatie op videotape, CD/DVD, of DAISY format;
- Informatie op de toegankelijke website van de bibliotheek.

Informatie voor gehandicapte gebruikers: vereiste materiaaltypen

HANDICAPS	GROTE LETTER	DAISY / CD/DVD	BRILLE	WEBSITE	ONDERTITELDE VIDEO OF MET GEBAREN	TEKST-TELEFOON	MAKKELIJK LEZEN
> visuele handicap	■	■	■	■			
> doof en slechthorend				■	■	■	■
> leesproblemen	■	■		■			■
> functiebeperking		■		■			
> verstandelijke handicap		■		■			■

Hoe kan informatie begrijpelijk worden gemaakt

Informatiemateriaal moet voor alle gebruikers te begrijpen zijn. De volgende richtlijnen zijn van toepassing zowel voor gedrukte informatie als informatie via het web.

- Schrijf helder en duidelijk met korte zinnen;
- Vermijd vreemde woorden;
- Laat veel witruimte tussen hoofdstukken en blokken tekst;
- Plaats illustraties op dezelfde bladzijde als de begeleidende tekst;
- Gebruik zwarte tekst op een witte of lichtgekleurde achtergrond - nooit lichte tekst op een donkere achtergrond.

Zie ook IFLA Richtlijnen voor Makkelijk Lezen materiaal: *Guidelines for Easy-to-Read Materials*. Compiled and edited by Bror I. Tronbacke. 1997. ISBN-13 978 - 90-70916-6-49

Website

De website en catalogus van de bibliotheek moet volledig toegankelijk zijn voor mensen met leesproblemen, door de toepassing van vergrotingssoftware en schermopleessoftware, gecombineerd met een spraaksynthesizer en een braille-leesregel. Gebruik een duidelijk en logisch ontwerp met tekstuitleg voor visuele of geluidscontent. Zorg ervoor dat tekst en afbeeldingen ook zonder kleur begrijpelijk zijn. Informatie over de toegankelijkheid van websites is te vinden op het **Web Accessibility Initiative of the World Wide Web Consortium**, <http://www.w3c.org/wai> en **Watchfire WebXact**, <http://webxact.watchfire.com>.

Nederlandse informatie is te vinden op <http://www.drempelweg.nl/>

- Zorg voor een logisch ontwerp en makkelijke navigatie;
- Zorg dat de kindersite voldoet aan de toegankelijkheidseisen;
- Zorg voor software om tekst te vergroten, lettertypen, contrast, regellengte en de ruimte tussen de regels te kunnen wijzigen;
- Zorg voor alternatieve formats in plaats van .pdf en .doc - bij voorkeur platte tekst (.txt);
- Houd content en ontwerp gescheiden - gebruik style sheets voor navigatie en lay-out;
- Voeg een zoekfunctie toe aan de website;
- Vermijd frames en tabellen;
- Vermijd bewegende plaatjes en tekst;
- Gebruik relatieve waarden voor tekst;
- Zorg dat geluid ook als tekst beschikbaar is.

Samenwerking met gehandicapten en hun organisaties

Samenwerking met individuen en vertegenwoordigers van gehandicaptenorganisaties is van belang om alle burgers te bereiken en de diensten en activiteiten van de bibliotheek geloofwaardig te maken. Zulke inspanningen kunnen bestaan uit:

- Een formele uitnodiging om samen te werken in diverse projecten;
- Een gezamenlijke brainstormbijeenkomst;
- Geplande activiteiten in de bibliotheek, zoals:
  - Voorlichtingscampagnes en tentoonstellingen over handicaps voor het algemene publiek;
  - Informatierekken met foldermateriaal;
  - Bijeenkomsten en studiedagen over thema's gerelateerd aan handicaps;
  - Recreatieve activiteiten voor kinderen en volwassenen met een handicap.
- Regelmatig overleg met organisaties of individuele bezoekers/gebruikers over toekomstige activiteiten;
- Instructie voor bezoekers/gebruikers met handicaps over het gebruik van de bibliotheek, de computers en andere apparatuur;
- Discussiegroepen;
- Gemeenschappelijke projecten;
- Gemeenschappelijke perscontacten.

Overige informatiebronnen

IFLA Richtlijnen

Gyda Skat Nielsen & Birgitta Irvall, *Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia* (IFLA Professional Report # 70, 2001)
<http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-70e.pdf>

Nederlandse vertaling zie:

<http://www.sitegenerator.bibliotheek.nl/fobid/img/docs/Richtlijnen%20bibliotheekwerk%20dyslexie.pdf>

Bror Tronbacke, *Guidelines for Easy-to-Read Materials* (IFLA Professional Report # 54, 1997).

Nancy Mary Pana, *Guidelines for Libraries Serving Hospital Patients and the Elderly and Disabled in Long-Term Care Facilities* (IFLA Professional Report # 61, 2000)
<http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-61e.pdf>

Websites

www.aangepast-lezen.nl

Iedereen die moeite heeft met het lezen of hanteren van boeken kan zich laten inschrijven bij het centrale loket van de voorziening voor mensen met een lees-handicap, dat in samenwerking met het openbare bibliotheekwerk eind 2006 is opgericht. Het telefoonnummer is (vanaf begin 2007) 070 - 3381 500. Dus niet alleen blinden en slechtzienden, ook anderszins gehandicapten, bijvoorbeeld reuma-, MS-, afasiepatiënten, mensen met een motorische handicap, spastici en dyslectici zijn welkom. Ook mensen die opgenomen zijn in het ziekenhuis en door wat voor oorzaak dan ook tijdelijk geen gewone boeken meer kunnen lezen. U kunt ook informatie krijgen en kennis maken met het aangepaste materiaal in uw openbare bibliotheek.

Kortom, iedereen met een leeshandicap kan boeken lenen bij het loket aangepast lezen. Wie twijfelt of men tot de doelgroep behoort, kan vanaf begin 2007 contact opnemen met telefoonnummer 070 - 3381 500.

<http://www.anders-naar-de-bib.be/>

Informatie over bibliotheekbezoek op maat voor personen met een handicap. Ontstaan naar aanleiding van concrete ervaringen van de bibliotheek Gent en vervolgens ontwikkeld door diverse Vlaamse bibliotheekorganisaties in samenwerking met Stichting Integratie Gehandicapten (SIG).

<http://www.debibliotheken.nl/content.jsp?objectid=700&highlights=toegankelijkheid>

Website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken. Bevat links naar verschillende websites betreffende blinden(bibliotheekwerk).

<http://www.debibliotheken.nl/content.jsp?objectid=8043&highlights=overheidswebsites>

Op vrijdag 30 juni 2006 heeft de Ministerraad het Besluit Kwaliteit Rijksoverheidswebsites vastgesteld. Dat betekent dat websites van de overheid per 1 september 2006 moeten voldoen aan de toegankelijkheidsregels van het Waarmerk drempelvrij.nl.

<http://www.challenge-media.com/index.php>

Nieuws en informatie voor mensen met een leeshandicap.

Op deze site ook: <http://www.challenge-media.com/handygids/>

Een handige gids voor mensen met een functiebeperking of chronische ziekte. Wie geconfronteerd wordt met een functiebeperking heeft in korte tijd veel informatie nodig. Bijvoorbeeld over de verkrijgbaarheid van gesproken boeken, een goede rolstoel of over mogelijkheden op het gebied van opleiding, arbeid, wonen of revalidatie. Maar ook waar het gaat om hobby en vrijetijdsbesteding of reizen weet niet iedereen de weg.

In de Handygids worden die vragen snel en simpel beantwoord. Je vindt de naam en adresgegevens van bedrijven, organisaties, hulpverleners en belangenbehartigers die zich richten op mensen met een chronische ziekte of functiebeperking, samen met een korte omschrijving van wie ze zijn en wat ze voor je kunnen betekenen.

www.fodok.nl

FODOK is de Nederlandse Federatie van Ouders van Dove Kinderen. Ze is opgericht om de belangen van dove kinderen en hun ouders te behartigen. Dat betekent dat FODOK zowel (onafhankelijke) informatie verschaft als (politiek) belangen behartigt op vele fronten. FODOK geeft verschillende boekjes en brochures uit voor ouders, pleegouders en andere verzorgers van dove kinderen.

www.leeshandicaps.nl

Deze website, de landelijke vraagbaak op het domein van leeshandicaps, gaat begin 2007 van start. De kennis en informatie is zowel in digitale als in aangepaste leesvorm (op aanvraag) beschikbaar. Dit Kennis- en Informatiecentrum Leeshandicaps ontsluit relevante gegevens over de doelgroep zelf, maar treedt ook op als intermediair voor mensen die beroepsmatig of vanuit persoonlijke motieven kennis en informatie behoeven. De website is toegankelijk voor mensen met een leeshandicap door speciale aanpassingen.

<http://www.leesplein.nl>

Alles over boeken en lezen voor kinderen, jongeren en volwassenen.

Op <http://leesplein.bibliotheek.nl/6LLvolg.html>?http://leesplein.bibliotheek.nl/includes/onderwerpen_II.php?forward=1&id=68 staat informatie over makkelijk lezen.

<http://www.makkelijklezenplein.nl/>

In veel bibliotheken wordt een Makkelijk Lezen Plein, -Plek of Punt ingericht of staat er al een. De consulent Makkelijk Lezen van de Stadsbibliotheek Haarlem krijgt hierover veel vragen. Op dit deel van www.makkelijklezenplein.nl vindt u veel tips en handig materiaal om daarbij te helpen.

www.nvbs.nl

De NVBS is een belangenorganisatie waarin visueel gehandicapten zich zélf inzetten voor verbetering van de positie en integratie van mensen die niet of slecht zien in de samenleving.

<http://www.onderwijsnhandicap.nl/> of

<http://www.onderwijsnhandicap.nl/index.cfm?pid=20>

Alle informatie over naar school gaan en studeren mét een zichtbare of onzichtbare (dus ook dyslexie) beperking, handicap of chronische ziekte (van basisonderwijs tot en met universiteit).

www.probiblio.nl

Deze provinciale bibliotheekcentrale voor Noord- en Zuid-Holland verzorgt een uitgebreide ondersteuning van bibliotheekwerk voor ouderen. Probiblio publiceert

bijv. tweemaal per jaar *Bezig Blijven*: de nieuwsbrief voor de bibliotheek & zorgsector uit, met daarin alle nieuwtjes, producten en materialen. Enkele andere publicaties zijn: Keuzelijst Voorlezen voor ouderen; Samen lezen: handreiking voor de opzet van een leeskring voor ouderen; 'Ouderen in de picture': checklist: 65 vragen over uw 65-plusbeleid; Informatiemap Bibliotheek en zorgsector; Informatiemap voor de activiteitenbegeleiding. "Lang zullen ze lezen"; een handleiding voor het opzetten van seniorenbeleid voor een basisbibliotheek.

Monitor bibliotheekvernieuwing

<http://www.probiblio.nl/nieuws/bericht.asp?358>

'Wat merkt de lokale bibliotheekbezoeker van bibliotheekvernieuwing?' Deze vraag stond centraal in de Monitor Bibliotheekvernieuwing 2006. De resultaten van dit onderzoek zijn nu beschikbaar.

De conclusies: entourage, bejegening en toegankelijkheid van de collectie van de bibliotheken zijn op veel plaatsen goed tot uitstekend, de samenwerking met partners en ondersteuning van 'een leven lang leren' leveren landelijk een beduidend gevarieerder beeld op. En: met hun klantvriendelijkheid hebben bibliotheken een grote troef in handen.

www.pulmanweb.org

Eind 2001 is het Europese project PULMAN van start gegaan. Doel ervan is de samenwerking tussen bibliotheken, musea en archieven te stimuleren. Daarnaast wordt de uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden en richtlijnen gestimuleerd. Op vele plaatsen in Europa is materiaal verzameld. De bijdragen zijn benut bij het omschrijven van 21 onderwerpen die zowel de maatschappelijke als de technische kanten van de dienstverlening betreffen. De Nederlandse vertalingen van de diverse richtlijnen oproepbaar zijn hier oproepbaar of via www.debibliotheken.nl dl. 4: Toegang en diensten voor gehandicapten.

www.stichtingmakkelijklezen.nl

Stichting Makkelijk Lezen is een onafhankelijke organisatie die zich inzet voor mensen met leesproblemen.

<http://toegankelijkheid.startpagina.nl/>

Algemene startpagina met links naar websites van belangenverenigingen en naar websites over wetgeving.

Vakberaad BEZIG

[http://sitegenerator.bibliotheek.nl/vakberaadbezig/overig30/overig30.asp?](http://sitegenerator.bibliotheek.nl/vakberaadbezig/overig30/overig30.asp?item=161766&NewsID161766=6790)

[item=161766&NewsID161766=6790](http://sitegenerator.bibliotheek.nl/vakberaadbezig/overig30/overig30.asp?item=161766&NewsID161766=6790) Website van het Landelijk Vakberaad BEZIG (bibliotheekwerk voor senioren en (lees)gehandicapten).

<http://visueelgehandicapten.startpagina.nl/>

Bevat links naar websites over hulpmiddelen, organisaties voor blinden en slechtzienden en hun ouders/partners, instellingen voor zorg en wonen etc.

Vakliteratuur

Anders

Anders naar de bib: bezoek op maat van personen met een handicap of ontwikkelingsstoornis / Liesbet Vancraeynest en Sabine Willaert (red.). - Destelbergen: Stichting Integratie Gehandicapten vzw, 2003 - 72 p.: losbladig in stevige ringband: ill.; 15x22 cm. - Met lit. opg. ISBN 90-5873-048-4

Bibliotheekwerk op maat voor de zorgcentra / Overijsselse Bibliotheek Dienst. - Nijverdal: Overijsselse Bibliotheek Dienst, [2000-]. - 32 cm Losbladig.

Bibliotheekwerk

Bibliotheekwerk voor ouderen en mensen met leesproblemen / red. Thea van Lankvelt-van Zee; eindred. Marian Koren; foto's Anje Kirsch... et al. - Den Haag: Vereniging van Openbare Bibliotheken; Leidschendam: Biblion Uitgeverij, 2004. - 96 p.: ill.; 24 cm. - (Bibliotheekverkenningen, ISSN 1571-4322; dl. 5). - Met lit. opg. ISBN 90-5483-513-3

Checklist 'Ouderen in de picture': 65 vragen over uw 65-plusbeleid / Probiblio. - [Hoofddorp]: Probiblio, [2004]. - 21 bl.; 30 cm

Vragen over bijvoorbeeld toegankelijkheid, sociale kaart, activiteiten en personeel te beantwoorden krijgt u een goed beeld van de score van uw bibliotheek. De checklist is een hulpmiddel om in kaart te brengen wat uw bibliotheek al gerealiseerd heeft en op welke punten u de bestaande dienstverlening aan senioren verder kunt uitbouwen.

Designing

Designing and building integrated digital library systems: guidelines. - by Bente Dahl Rathje... et al.; under auspices of the IFLA Libraries for the Blind Section. - The Hague: IFLA Headquarters, 2005. - 65 p.: ill.; 30 cm.

ISBN 90-77897-05-4

ITS eisen

ITS eisen uit de consumentenuitgave van het Handboek voor Toegankelijkheid. De ITS eisen zijn in 1998 door de Gehandicaptenraad vastgesteld en gepubliceerd in deze consumentenuitgave.

<http://home.planet.nl/~haug000/download/ITS-consumentenuitgave.pdf>

Lang

Lang zullen ze lezen: Een handleiding voor het opzetten van een seniorenbeleid voor de basisbibliotheek. Peter Spuij, Anne-Marie Terlouw. Hoofddorp: Pro Biblio, 2006. - 56 p.

Libraries

Libraries for the Blind in the information age: guidelines for development. - ed. by Rosemary Kavanagh and Beatrice Christensen Sköld. - The Hague: IFLA Headquarters, 2005. - 87 p.; 30 cm. - Met lit. opg. ISBN 90-77897-01-1 Hfst. 7: Access to service and collections, p. 42-58

Met het oog op ouderen: tips voor de inrichting van de bibliotheek / tekst: NBLC Systemen; eindred. Th. C. van Lankvelt-van Zee. - Den Haag: Vereniging van Openbare Bibliotheken NBLC, 2002. - 4 p.: ill.; 30x21 cm.

PULMAN richtlijnen voor openbare bibliotheken / red. Jan Braeckman en Marian Koren. - [S.l.]: PULMAN, 2002

Richtlijn 4: Toegang en diensten voor fysisch en zintuiglijk gehandicapten.

Stadsenquête Den Haag 2003: doelgroepenmonitoren. - 's-Gravenhage: Gemeente Den Haag, Bestuursdienst, 2003. - 166 p.: ill.; 30 cm

Bevat de onderdelen: Veelkleurig Den Haag, Oudersmonitor en Ouderenmonitor. Met een hoofdstuk over de Openbare bibliotheek en over het Centraal Informatie Punt Ouderen in de Centrale Bibliotheek.

Stuur, Addo

Computeren zonder drempels: oplossingen voor problemen met zicht, motoriek, geheugen en gehoor. Utrecht: SeniorWeb, 2006. - 143 p. + CD-ROM
ISBN 90-5905-264-1

Wijk, Maarten

Handboek voor toegankelijkheid: over de ergonomie van de stedelijke inrichting van gebouwen en woningen. - Doetinchem : Reed Business Information, 2003. - 15 cm+ 1 CD-ROM
In gedrukte vorm o.d.t.: Handboek voor toegankelijkheid. ISBN 90-6228-427-2 (CD-ROM)

Wijk, Maarten, Jaap Drenth, Maarten van Ditmarsch

Handboek voor toegankelijkheid. Doetinchem: Reed Business Information. Cop. 2003. - 262 p.: ill.
Uitg. in samenw. Met de Chronisch zieken en Gehandicaptenraad Nederland. Met lit. opg. ISBN 90-6228-469-4

Tijdschriftartikelen

Bezig Blijven: de nieuwsbrief voor de bibliotheek & zorgsector. - Hoofddorp: Probiblio. - 2x per jaar.

Hierin alle nieuwtjes, producten en materialen op het gebied van specifieke doelgroepen als ouderen, blinden, slechtzienden enz.

Coers, Rob

Internet voor gehandicapten
Bibliotheekblad (2003) no. 9, p. 9

Schröder, Caroline

'Waarom wilde ik dit boek ook alweer lezen?': Bibliotheek in woon- en zorgcentrum Torendael
Bibliotheekblad (2003) no. 8, p. 24-25

Sterk, Ronald

Geboden toegang
Bibliotheekblad (2003) no. 18, p. 14-16

Wit, Anton de

'Bij mij in de bibliotheek hebben ze enkel streekromans in groot lettertype': ruim baan voor de nieuwe ouderen?
Bibliotheekblad (2003) no. 8, p. 20-22

Folders

Viziris brochures zie:

<http://www.viziris.nl>

Viziris

Viziris (voorheen Federatie Slechtzienden- en Blindenbelang) is een koepelorganisatie van mensen met een (dreigende) visuele functiebeperking. Zij is spreekbuis en belangenbehartiger van alle 625.000 slechtzienden en blinden in Nederland. Viziris richt zich op het realiseren van concrete oplossingen voor mensen in de samenleving die slechtziend of blind zijn.

E-mail: info@viziris.nl

Brochures:

- Viziris
- Slechtzienden en Blindenlijn
- Mobiliteit en toegankelijkheid
- ICT
- Oogzorg
- Hulpmiddelen
- Wegwijs
- AWBZ ook voor u!
- Vakantie en recreatiebrochure

Materialen

www.dedicon.nl

Dedicon; grenzeloos lezen is de opvolger van FNB, de Federatie van Nederlandse blindenbibliotheken. Dedicon is gespecialiseerd in het maken van aantrekkelijke alternatieve leesvormen. Daarnaast wordt studie- en vaklektuur speciaal op maat gemaakt.

Visueel gehandicapte studenten en vakbeoefenaars hebben via de website www.anderslezen.nl de mogelijkheid hun aangepaste materiaal te bestellen en/of de lectuur in beveiligde tekstbestanden op te halen.

Interval-Lâle

Interval-Lâle is uitgever van leesondersteunende materialen. Dit betreft zowel cassettes en CD's bij bestaande educatieve methodes en reeksen, als cassettes en CD's bij een door Interval-Lâle ontwikkelde leesserie met woord- en zinsoefeningen. Zie: <http://www.makkelijklezen.nl/>

(Gehandicapten) Organisaties

www.ango.nl

Ango is een algemene landelijke organisatie van, voor en door mensen met een functiebeperking. Zij werkt aan het verbeteren van de levensomstandigheden zoals die zijn ontstaan als gevolg van die beperking. Ango doet dit vanuit de praktijkervaring van de leden door te informeren en te adviseren en door individuele en collectieve belangenbehartiging.

Ooglijn

De Ooglijn van de netwerkorganisatie Viziris geeft informatie en advies aan mensen die problemen hebben met zien en hun omgeving. Familieleden, dienstverleners en andere betrokkenen kunnen terecht bij deze service. Tel. 030-294 54 44 op werkdagen van 9.00 uur tot 16.00 uur.

E-mail: ooglijn@viziris.nl

www.handicap.nl

Website met vragen en antwoorden over:

- Dagelijks leven
- Wonen
- Thuiszorg
- Hulpmiddelen
- Mobiliteit en vervoer
- Thuiszorg
- Scholing
- Inkomen en uitkeringen
- Werk
- Patiëntenrechten.

www.cg-raad.nl

Mensen met een chronische ziekte of een handicap hebben veel gemeenschappelijke belangen. Voorbeelden hiervan zijn de aanspraak op goede medische voorzieningen, woningaanpassingen en gelijke kansen in het onderwijs en bij het vinden van werk. Dit zijn cruciale voorwaarden voor een volwaardig burgerschap. Wanneer de belangen één specifieke handicap of chronische ziekte overstijgen, is de Chronisch Zieken en Gehandicapten Raad de organisatie die de collectieve belangen behartigt. Door landelijk de krachten te bundelen kan de CG-Raad een sterke gesprekspartner zijn voor overheid, politiek, zorgverleners, dienstverleners en het bedrijfsleven. Ze werken zoveel mogelijk samen met bondgenoten.

<http://www.vsv.nl/zzw/>

ZZW is een landelijk Informatiecentrum op het gebied van zorg, welzijn, sociale zekerheid en wet en regelgeving. De informatie wordt gegeven in de vorm van brochures, gidsen, almanakken, CD-ROMS en websites.

<http://www.kennisring.nl>

Informatieplatform voor consumenten; ook veel aandacht voor gehandicapten.

COLOFON

Vertaling van Access to libraries for persons with disabilities - Checklist / By Birgitta Irvall and Gyda Skat Nielsen, The Hague, IFLA Headquarters, 2005. -18p. 30 cm. - (IFLA Professional Reports: 89)

ISBN 13 978 9077897046 ISSN 0168-1931
Vertaald door M.G. Smith-Haije

Vormgeving Comma-S Ontwerpers, 's-Hertogenbosch
Druk drukkerij Biblio Van Gerwen, 's-Hertogenbosch
Uitgave Vereniging van Openbare Bibliotheken, 2007

VERANTWOORDING

Aanvullende Nederlandse informatie dankzij Hans Bartels, Thea van Lankvelt - van Zee, Iwan Schultz (Vereniging van Openbare Bibliotheken)
Eindredactie: Marian Koren